

Tajemnice gnozy

VI kodeks biblioteki z Nag Hammadi
– inny niż wszystkie

**Albertyna Szczudłowska-Dembska i Wincenty Myszor
w towarzystwie Egipcjanina (Kopta).
Instytut Orientalistyczny. Warszawa**

ALBERTYNA SZCZUDŁOWSKA-DEMBSKA
BOŻENA CHARKIEWICZ
EDYTA KOPP
WINCENTY MYSZOR
AGATA SOWIŃSKA
WOJCIECH STAWISZYŃSKI

Tajemnice gnozy

VI kodeks biblioteki z Nag Hammadi
– inny niż wszystkie

TOM POŚWIĘCONY PAMIĘCI
Profesor Albertyny Szczudłowskiej-Dembskiej (1934–2013)

Pod redakcją
Agaty Sowińskiej i Wojciecha Stawiszyńskiego

Warszawa 2016

Korekta:
Agata Sowińska

Projekt graficzny, skład i łamanie:
PanDawer, www.pandawer.pl

Projekt okładki:
Weronika Sygowska-Pietrzyk

© by the Authors
© by Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa

ISBN 978-83-64003-76-9

Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa
www.sublupa.pl

Profesor Albertyna Szczudłowska-Dembska (9 XII 1934–17 IX 2013)

17 września 2013 roku zmarła w Warszawie Pani Profesor Albertyna Szczudłowska-Dembska, egiptolog.

Patrolodzy, miłośnicy literatury patrystycznej, czy po prostu zainteresowani starożytnym chrześcijaństwem znali ją jako tłumaczkę koptyjskich tekstów wczesnochrześcijańskich.

Albertyna Szczudłowska-Dembska urodziła się 9.12.1934 r. w Warszawie (ojciec – Mieczysław Szczudłowski, matka – Janina z domu Santorek) w rodzinie inteligenckiej. Dzieciństwo, w tym okupację, spędziła w Warszawie. W 1944 roku, po kapitulacji Powstania Warszawskiego, została, jak inni mieszkańcy, wysiedlona i skierowana do obozu w Pruszkowie. Po zakończeniu wojny, po kilkunastomiesięcznym pobycie w Kielcach, powróciła w 1946 roku do Warszawy. W Warszawie też ukończyła liceum im. Narcyzy Żmichowskiej. Egzamin maturalny zdała w roku 1951. Po maturze, w latach 1951-1956 studiowała na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Warszawskiego, który ukończyła w październiku 1956 r. uzyskaniem tytułu magistra filologii orientalnej na podstawie pracy *Rozwój partykuły min w języku egipskim*. Jeszcze przed obroną pracy magisterskiej została zatrudniona jako po-

mocnik asystenta w Zakładzie Egypтологии przy Wydziale Filologicznym UW (1.02.1955 r.). Do tego nietypowego wydarzenia przyczyniła się niewątpliwie opinia profesora Kazimierza Michałowskiego, ówczesnego kuratora Zakładu Egypтологии: „Studentka IV roku Albertyna Szczudłowska jest najlepsza na egypтологии. (...) Jest ona uważana za jedną z najlepszych studentek Instytutu Orientalistycznego”.

Przez następne lata Albertyna Szczudłowska, a od wyjścia za mąż za arabistę Wojciecha Dembskiego, Albertyna Dembska, była związana z Uniwersytetem Warszawskim, pełniąc kolejno stanowiska asystenta (od 1.11.1957), starszego asystenta (od 1.10.1961), adiunkta (od 1.10.1966), docenta (od 1.05.1983) i wreszcie decyzją Rektora UW, prof. dr hab. Andrzeja Kajetana Wróblewskiego, została powołana na stanowisko profesora nadzwyczajnego na Wydziale Neofilologii UW. Równoległe przebiegał jej rozwój naukowy. 9.11.1965 Rada Wydziału Filologicznego przyjęła uchwałę o nadaniu Albertynie Szczudłowskiej tytułu doktora nauk humanistycznych. Tematem jej rozprawy doktorskiej, której promotorem był prof. zw. Rudolf Ransozek, był *Papyrus Sękowskiego*. 24.11.1981 Rada Wydziału podjęła uchwałę o nadaniu jej stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie egypтологии – rozprawa *Hieratic Schmitt Papyrus (No 3057)*. Recenzje rozprawy habilitacyjnej i całokształtu pracy naukowej napisali: prof. dr hab. Witold Tyloch (IO UW), prof. dr Laszli Kakosy (Uniwersytet w Budapeszcie), doc. dr Elke Blumenthal (Uniwersytet w Lipsku). Warszawski okres pracy Pani Profesor zakończył się w 1995, kiedy to zrezygnowała z pracy na Uniwersytecie Warszawskim.

W tym okresie odbyła dziewięćmiesięczne stypendium naukowe w Kairze (1965), szereg wyjazdów do zagranicznych ośrodków naukowych (wielokrotnie Berlin, Belgrad, Kair, Oxford i Cambridge w Wielkiej Brytanii), w 1982 uczestniczyła

w 3. Międzynarodowym Kongresie Egypciologicznym w Toronto, a także opublikowała szereg artykułów w polskiej i zagranicznej prasie naukowej. Interesowały ją głównie zagadnienia języka egipskiego w różnych stadiach jego rozwoju, a szczególnie, w miarę upływu czasu coraz bardziej, języka koptyjskiego. Od lat siedemdziesiątych datuje się jej współpraca z ks. Wincentym Myszorem. Rezultatem tej współpracy były publikacje dotyczące języka koptyjskiego, gramatyka, słownik, chrestomatia tekstów, jak i szereg tłumaczeń z tegoż języka.

W latach 1991–1995 była Kierownikiem Zakładu Egypciologii UW. Lata 1997–2006 to okres pracy na Uniwersytecie Białostockim, na stanowisku Kierownika Zakładu Historii Starożytnej. Prowadziła tam wykłady i seminaria, kontynuowała tłumaczenia i pisała publikacje.

Jaka była jako naukowiec i jako człowiek? Jeden z jej uczniów wspomina: „Wyjątkowo skromna. Chyba aż za bardzo. Myślę, że dlatego przez niektórych nie była należycie doceniana. A mieliśmy przecież do czynienia z naukowcem o światowej marce. Pamiętam jak pojechałem na stypendium do Egiptu. Wystraszony student z Białegostoku. Bałem się, że się tam nie odnajdę. Tymczasem list polecający od Pani Profesor (wystukany na maszynie, na pożółkłym papierze) otwierał mi wszystkie drzwi naukowych instytucji Kairu! Spowodował, że w Niemieckim Instytucie Archeologicznym po bibliotece oprowadził mnie jego dyrektor, pokazując nawet konkretną półkę z wydawnictwami, które najbardziej mogły mnie interesować!”

Bardzo ceniła wiedzę i kompetencję, nieraz bardziej niż formalne „umocowanie”, potrafiła też – jeżeli była przekonana, że ma rację – bronić swojego stanowiska, nie bacząc na konsekwencje. Chętnie pomagała swoim uczniom, na przykład zdobywając dla nich potrzebne do pracy wydawnictwa. Dużo starań włożyła w działania na rzecz przyznania swojemu promotorowi tytułu doktora honoris causa. Starania te zostały uwieńczony powodze-

niem i w 1985 roku prof. Rudolf Ranoszek został uhonorowany tym tytułem przez Uniwersytet Śląski.

Do końca życia pozostawała aktywna, dużo tłumaczyła, zwłaszcza teksty gnostyckie z biblioteki z Nag Hammadi, planowała kolejne tłumaczenia apokryfów koptyjskich. Ostatnią z jej prac, na której ukończeniu bardzo jej zależało, była inwentaryzacja chrześcijańskich rękopisów arabskich. Pracę tę kiedyś rozpoczęła, lecz nie dokończył, jej mąż Wojciech Dembski. Nie udało mi się niestety ustalić, czy zrealizowała swoje zamierzenie.

Na zakończenie pozwolę sobie na kilka osobistych wspomnień. Nawiązałem kontakt z Panią Profesor dwa lata przed jej śmiercią. Chodziło mi o informacje o pewnym tłumaczeniu autorstwa Pani Profesor. Ten jeden telefon spowodował szereg następnych rozmów i wymianę korespondencji. Byłem ujęty życzliwością, z jaką Pani Profesor mnie traktowała, i zaufaniem, jakim mnie obdarzyła. Niestety, pewnych planów nie udało się zrealizować – zabrakło czasu. Więc niniejszy tekst jest splatą długu, jaki w stosunku do Pani Profesor – w swoim rozumieniu – zaciągnąłem. Ale, niezależnie od moich osobistych motywów, jestem przekonany, że osoba świętej pamięci Pani Profesor Albertyny Szczudłowskiej-Dembskiej powinna być upamiętniona nawet tak skromną notką.

Serdecznie dziękuję Pani dr hab. Oldze Drewnowskiej-Rymarz, Kierownikowi Zakładu Wschodu Starożytnego Wydziału Orientalistycznego UW za pomoc i informacje, bez których powyższy tekst nie mógłby powstać*.

W dniu ukazania się notki biograficznej dysponowałem pięcioma tłumaczeniami tekstów koptyjskich, które Pani Profesor przekazała mi przed śmiercią z prośbą o ich publikację. Jeden z nich *Kazanie apy Teofilosa* CPG 2625, ukazał się, dzięki życz-

* Powyższy tekst ukazał się w „Vox Patrum” 61 (2014), s. 701–703 w dziale: In Memoriam.

liwości Księdza Profesora Marka Starowieyskiego, w Warszawskich Studiach Teologicznych już w 2014 roku, jako *Koptyjska Homilia o Wniebowzięciu NMP* (patrz → Bibliografia prac Pani Profesor). Pozostałe teksty to tłumaczenia gnostyckich tekstów z VI kodeku z Nag Hammadi. Ich wydanie okazało się bardziej skomplikowanym zadaniem. Pani Profesor opatrzyła je (i to nie wszystkie) zwięzłymi wstępami oraz najbardziej koniecznym komentarzem filologicznym. Było dla mnie oczywiste, że te trudne, specyficzne zabytki gnostyckiego myślenia wymagają staranniejszego opracowania, i to dokonanego przez znawców tematu. Ponieważ dwa inne teksty z VI kodeksu Pani Profesor opublikowała już wcześniej, a pozostałe dwa przetłumaczyła i wydała Ks. Profesor W. Myszor (wszystkie te teksty ukazały się oddzielnie, każdy w innym periodyku, bądź książce), naturalną była koncepcja, aby wydać te wszystkie teksty łącznie, czyli dać możliwość zapoznania się polskiemu Czytelnikowi z całością VI kodeksu. Tej trudnej pracy podjął się znakomity koptolog i światowej rangi znawca gnostycyzmu starożytnego Ksiądz Profesor Wincenty Myszor oraz przedstawicielka młodszego pokolenia nauki, jego uczennica, Doktor Agata Sowińska. Wyrażam im w tym miejscu gorące i szczere podziękowanie. Pani Agata Sowińska wzięła też na siebie trud zredagowania i ujednoczenia całości, co nie było łatwe, biorąc pod uwagę, że tłumaczone teksty powstawały w różnych okresach czasu, były publikowane, jeśli tak się można wyrazić, w różnych „formatach” intelektualnych, a np. *Authenticos Logos*, otrzymałem od Pani Profesor kilka tygodni przed śmiercią w formie maszynopisu z naniesionymi ręcznie poprawkami.

Aby przybliżyć Czytelnikowi lepsze zrozumienie tekstów będących koptyjskimi tłumaczeniami fragmentów *Państwa Platona* i greckiego *Asklepiusa*, dodano odpowiadające im fragmenty tłumaczeń autorstwa W. Witwickiego (*Państwo*) i K. Pawłowskiego (łaciński *Asklepius*).

Wydanie uzupełnia bibliografia prac prof. Albertyny Szczudłowskiej-Dembskiej, wspomnienia o Zmarłej ks. Wincentego Myszora oraz bibliografia polskich tłumaczeń tekstów gnostycznych i hermetycznych, polemistów starochrześcijańskich i starożytnych katalogów herezji.

Dziękuję Wydawnictwu Naukowemu Sub Lupa w osobie Pani Redaktor Weroniki Sygowskiej-Pietrzyk za decyzję o wydaniu tej książki.

Wojciech Stawiszyński